

اقتصادیات مجموعہ سی

خالہ

علمی و عملی ہر نوع اقتصادی مسئلہ لردن بحث ایدر و ہر پر شنبہ کوئی چہنقار .

ادارہ خانہ : استانبول، سلطان حمامی - معقولیان خانی

اشتراک برلی

عثمانی مملکتلری ایچون:
ییلغی بز بوچوق لیرا

اجنبی مملکتلری ایچون:
ییلغی ۳۳ مارق - ۲۰ فراتق

دانہ سی ۳ غروش

ییل ۱ - صابی ۲۱

اعلانہ برلی

بردفعہ لق مر سطر ایچون:
یکرمی غروش

سنہ لک اعلان ایچون
آیریجه آ کلا شیلیر

۱۴ تموز، ۱۳۳۲

اون برنجی عصر ہجریہ صنایع و تجارت

- ۱ -

غالب ظہور

اون برنجی عصر ہجریہ کی صنایع و تجارت شایان تدقیق بر حالہ در۔ ادعا ایدہ بیلیر ز کہ تاریخ اقتصادیاتم بر عصر دن دہا پارلاق بر دور اوائہ ایدہ من۔ قانونی سلطان سلیمان صوکرہ باشلایان اوزون سفر لر بزہ بر جوق فداکار قلر اختیار ایتدی ریکی حالہ منابع طبیعیہ دن استحصال ایلہ دیکمیز ثروت جسیمہ نی و بوقطعہ بخصوص اولان تجارتی عقیق بر حالہ قویاماش ایدی۔ حتی دنیله بیار کہ خارجدن هجوملرہ و داخلہ جیقان بر چرق اختلاللرہ بر عصر طرفہ غلبہ چالایان شی اوزمان مملکتک اقتصاداً حائر اولدینی قوت و قدرت ایدی۔

عثمانی تورکری حیات رسمیه اشتراک ائمہ دیکہ مجادلات سیاسیہ دن توفی ایدہ رک، زراعت، تجارت و صنعت ایلہ توغل ایلہ مش اولدیندن، ۱۱ نجی عصر ہجری [۱۷ نجی عصر میلادی] ایچندہ ذکاکی اقتصادینسہ دلالت ایدہ جک بر دور وجودہ کثیرہ۔ بیلشد۔

شرقیہ بر عصر ایچندہ کی تجارت و صنایعمک پارلاق اولماسہ و محصولات ارضیہ مرک خارجدن طلب ایدلہ سنہ اساسی بر سب وار ایدی۔ اور وادہ مستملکات پولیتقہ سنک باشلانچی اولان تجارت قومانیاری ہنوز تشکله باشلامش ایدی۔ بویوک مشتری اولان فرانسیہ دیشلیور، مازاندلر، قوبلہ لرلر اتخاذ ایتدکاری تدایر ادارہ سایہ سنہ مملکتدہ صنایعی وجودہ کثیرمکی ہنوز ادراک ایتشلردی۔ بناء علیہ محصولات طبیعیہ مزہ رقابت ایدہ جک معمورہ لر ہنوز تشکله ایتہ مش ایدی۔ جغرافی وضعیمز آسیانک مشہور اولان محصولات و معمولاتی بہ زم المزلہ سوق ایتدی ر جک بر حالہ ایدی۔ بوندن معادہ، تجارتک انکشاف مقصدیلہ اعطا قیلندیندہ ہیچ شہہ اولمایان قایتولاسیونلر ہنوز بزہ ضرر ایقاع ایدہ جک بر تشکله کیرمہ مش ایدی۔ سیاست تجاریہ نی بزم رجال ادارہ مز مع التأسف بوندن صوکرہ ادراک ایدہ مدی۔ حالبوکہ غرب بزم محصولات ارضیہ مزہ، معمولات و مصنوعات مزہ محتاج اولدینی آکلامش، رجال ادارہ مرک روحہ نفوذہ باشلامش ایدی۔ اون دردنجی لوئیک ۱۶۷۱ دہ استانبولہ کوندریکی سفیری «مارکی دونو آتیل» اون دردنجی لوئیک دبدہ وحشمتدن بحث ایدہ رکن تجارت مسئلہ سنہ نقل کلام ایدنجہ فاضل احمد پاشانک «بوقدر بویوک بر پادشہ بولہ بازارکان ایشہ نصل اولیور دہ قاریشیور؟» طرزندہ جواب ویرمہ سی بوسایست تجاریہ نی آکلامادیغمزہ دلیلدر۔ ۱۶۱۴ سنہ ندن صوکرہ فرانسیہ ایلہ بر آرز بوزوشدینغزدن انکلیزہ، وندیکلیرہ، فلمنکلیرہ عثمانی دہ کزلرنده کندی

باراقلرینک سفری و اجرای تجارتلری ایچون مساعده ایتدک۔ فرمان شکلندہ ویردیکمز تجارت معاہدہ لرندن آکلا دینغمزہ کورہ، تالانکترہ حکومتہ ویریلن فرماندہ: انکلیز بازارکانلری حلدہ، مصر دہ رلشش و کندلرینہ (قرہ دن دریدان تن صویندن آراق مسقوروس ولایتلرینہ و عجمدن یکیدن ضبط اولان ولایتلرہ) کدوب کلکہ، مملکتدہ نمونع اولمایان موادی آلوب کو تودر مکہ و اورادن متاع آلوب بورادہ بیع و شرایہ مأذونیت ویرلش اولدینی کورویولوز۔ جهان تجارتک بازاری حکمندہ اولان مملکتمزہ بولسان اجابدن ایتدیکمز استفادہ شایان دقت ایدی۔ مثلاً:

۱۶۲۵ سنہ ندن انکترہ قرالتک یازدینی نامہ دہ [فریدون بک مجموعہ سی جلد ۲ ص ۴۷۸] انکترہ تاجر لرینک (معاملہ لری سبیلہ سعادتلو پادشہ حضر تلرینک بیت المالتہ نفع اولدینغہ شہہ اولمایوب) عہدہ رعایت ایدلر سہ بویازرکانلرک کری بہ چلغیر لاجنی و بوندن (خزینہ عامریہ نہ مرتبہ ضرر مرتب اولاجنی) گوسرلشد۔

مخصوصاً تلمزہ و هندستاندن، عجمستاندن، یمندن ترانسیت طریقہ کلن اشیایہ مخرج بولوق مقصدیلہ کوسترلین بوسولتلری بواتر یخندہ واونی تعقیب ایدن عصر دہ ابدالہ ہیچ تردد گوسر مہ دک۔ ۱۰۸۴ [۱۶۷۳] تاریخندہ فرانسیہ ایلہ عقد ایتدیکمز آتینچی قایتولاسیوندہ یوزدہ بش کومروک رسنی یوزدہ دردہ تنیل ایتدک۔ فرانسیک شرقہ اولان اخراجاتی ۱۶۸۲ دہ ۶۰۰،۰۰۰ غروش ایکن ۱۶۸۵ دہ درت میلیونہ چقیدی۔

ایشہ اون برنجی عصر ہجری [۱۷ نجی عصر میلادی] تدقیق ایدیلر سہ کورولور کہ بو عصر عثمانی تورکرینک وقوعات حربیہ رغماً اقتصادیاتدہ دور تکمیلدر۔ عثمانی تورکرینک یک یاقیندن تدقیق ایتش اولان «مارسیفی» «عثمانی امپراطورلنک حیات عسکریہ سی» نامیلہ یازدینی اتردہ ۱۶۸۳ سنہ سی عثمانی دولتک آلوقوتلی زمانی اولدینچی سولہ مکدہ در۔ «مارسیفی» عددی ہر زمان ۱۵۰ - ۲۰۰ بیک رادہ سنہ اولان تجارت وزعمیلرہ ترک ایدیلن اعشار وسائر تکالیف مہمہ حسابہ آلتادیفی حالہ دولت خزینہ سنہ کیرن وارداتی ۳۳،۳۸۰ کیسہ یاخود ہر کیسہ ۵۰۰ اسدی آلتون یاخود قارہ غروش اولماسہ کورہ ۱۶،۶۹۴،۵۰۰ اسدی آلتون کوسر مہ مکدہ در۔ قانونی سلطان سلیمان زمانی ایلہ ۱۰۶۴ تاریخندہ نشر ایدیلن طرحونچی احمد پاشا بودجہ سنہ نظر آ ارادہ خیل ترقی مشاہدہ اولتور۔

اون یدنجی عصر دہ تورکاری اجتماعی و اقتصادی نقاط نظر دن تدقیق ایدن مارسیفی دییور کہ: «تورکار و تورکارہ تابع اولان دیگر اقوام اولجہ سولہ دیکم کی آلیش ویریش نامنی ویردکاری تجارتی مہارتلہ اجرا ایدہ لر۔ حکومت تجارتہ انجباب ایدن حمایتی

اسیرکہ مز ؛ وامتہ تجارتیہ فی آغیر ویرکیلرہ مکلف قیلماز . بالعکس بویوک یوللر اوزرنده لزومی اولان کورولرک انشاسنی و مرور و عبورہ سربست قالماسنی کندیسنه بر وظیفہ بیلیر . مع مافیہ حکومت بو وظیفہ فی اوزاق یرلرده ، خصوصیلہ آسیا ولایتلرندہ مأمورین عسکریہ یہ تحمیل آیلہ دیکندن اونلر بونی قنایفا ایدہرلر . واکثریا ارتکابده بولونورلر تورکرک علی العموم قناعتکار و صنعت تجارت ایله مالوف اولدقلرندن آرا لرنده دیلنچی و فقیر بولمایاجق بر حالہ کشدر . بر تورک ایلریدہ ظهور ایدہ جک وقایعہ قارشنی حاضر اولوق ایچون طولو برکیسہ حاضرلار محاربهده یاخود باشقہ بر صورتہ وفات ایدن بر تورک کورولرک اوزرنده بالوملو بر بڑہ سازیلی بر جیقین ایچنده بر قاج آلتونی بولماسین . ماریسفل بوندن سوکرا محصولات و امتہ تجارتیہ فی ادخالات و اخراجات اولارق ایکی قسمہ آیرمقدہدر . بناءً علیہ ادخالات و اخراجات تجارتک مملکتک منفعتہ موافق بر صورتہ جریان ایتدیکی کورولور :

مارسفل دوام ایدہرک دییورکہ :

« تورکیدهد ایک ، یوک ، تیفیک ، دوه تونی ، خام و معمول پاموق ، کندیر ، بالومی ، زیتون یاغی ، سنمکی ، اودون کوموری ، حیوانات ، گراستہ واردر . بونلر یک مبدولدر . داخلده صرف ایدلرکی کی دیگر مملکتلرده سوق ایدیلیر . خارجہ مبادلہ مملکتده یتیمه من محصولات و معمولاتی صانون آلابیلہ جک قدر نقد تدارک ، جلبنہ منحصر قالمایوب بالعکس خارجدن کلن نقد مقابلده ساتیش یاییلیر . آسیادہ عجمستان و عربستان ایله هم حدود اولان تورکیہ ایتراطور لرگنک وضعیت جغرافیہ سی تجارتہ یک مساعددر . بومملکتلرندن یک جوق مال جلب و آطهر دکزیتہ نقل ایله مغازہ لرینی طولدور . دقدن سوکرہ اورویایہ توزیع ایدہرلر . تورکرک کتیردیکی امتعہ ، ایک ، عجم و هند قاشلری ، مذهب قاشلر ، مجوہرات ، اجزای طیبہ ، پلسنک ، عطریات ، شابده کزی طریقہ یمندن کلن قهوهدر . [۱] یوقا ایدہ تعداد ایدیلن معمولاتہ داخلده وجودہ کتیریلن معمولاتی ده علاوه ایتک ایجاب ایدہر . کرچه بومعمولات یرلی اہالی بخصوص ايسہدہ اورویادہ امتعہ معالہدہ خلق آلیشش اولدیفندن مواد تجاریہ میانبہ ادخالی لازمدر . سختیان ، ہر دلو احتیاجاتہ مخصوص کورک ، طانہ و قویون دریسندن پایلان غفلر ، حیوان دریسندن پایلان صاغر یلر اورویایہ سوق ایدیلیر . ایک ، یوک ، دری ایچون اعمال ایدیلن بویالر ، کرک پارلاقلی کرک دوامی اعتباریلہ آک صوک بر مکملیتی حائزدر . تورکرک خالیلرینی بو یوکردن یایارلر . خالیلرینہ ریم قومق عادتلی اولسہ ایدی یایدقلی خالیلرک دنیاسدہ رمثی بولماز ایدی . تورکرک تافتا اعمالہدہ باشلامش [۱] مالوک آطہ لرک مولاندا طرفندن ضبطندن اول اورویایلر قهوه فی مصدرن تدارک ایدہرلردی .

اولدقلرندن ایک ایچون بر صرفیات مخرجی بولنمشدر . ذوقلرینہ موافق بر طاقم قاشلری دھا اولوب بالخاصہ ساقزده آلتون و کوش تلرلہ منسوج بر نوع قاش دھا واردر [بورونجوک] . کورک اعمالہ مخصوص پوستلر مملکتده مبدول دہ کلسہدہ شالند ، بالخاصہ موسقو آدن جلب ایدیلور . بودہ مهم بر تجارت تشکیل ایدہر .

ایتالیا تورکیہ و ندیک معمولاتی بالخاصہ یوک ، آلتون تللی قاش ، کاغد و اشای زجاجہ ادخال ایدہر . فرانسه یوگدن معمول ہر نوع قاش ، کاغد ، دیکشمہ وسوسہ متعلق ایکنہ وسائزہ و لحاصل جرجیک دینان اشیا کتیریر . هولاندا یوک قاشلرہ بقالیہ وسکہ نقل ایدہر . انکلتزہ یوک قاشلرہ قالای ، قورشون کتیریر . آلمانیا جرجی اشیا [Mercerie] ورق ، فویا ، کوموش ویا آلتون و باقر تلر وسوسہ متعلق اشیا کتیریر ؛ لزومی قدر حیوان پوستی [fourure] ادخال ایدہر . خارجدن مملکتہ ادخال اولنان اشیا داخلدہ بولنن معمولات و محصولات ارضیہ ایله باش میادلہ ایدہ جک قیمتی حائز اولمایدیفندن اورویایلر فضلہ اولارق آلدقلی اشیانک بدلی نقد تسویہ ایتکہ مجبور اولورلر . ایشتہ بو سببہ تورکرک خرسیتان اورویادن چوق پارا جلب ایدہرلر . انکلتزہ بیلہ یک چوق مقدارده قورشون و قالای ادخال ایتدیکی حالہدہ تورکیہدن آلدینی اشیا مقابلندہ دیگر ملترلدن دھا فضلہ نقد ویرمکہ مجبوردر . انکلتزہ نیک تورکاردن صانون آلدینی اشیا ، ایک ، تیفیک ، دوه تونی ، پاموقدر . پاموق ہر پردہ مقبولہ کچن انکلتز معمولاتی ایچون فابریقارلرہ قوللانیلیر . تورکرلہ پایلان تجارت کرک یاقینلغندن ، کرک آلیش و یریشک قولایلغندن طولانی انکلتزہرہ چوق فائدہ تأمین آیلہ مشدر . سنہدہ ایکی دفعہ کیلری سیاحت ایدہ بیلدیکندن دینہ بیلرک انکلتزلر دنیانک ہرہانکی بر یرندہ یایدقلی تجارتدن بوتجارتی دھا کارلی بولمشاردر . هولاندالیر انکلتزہ و فرانسه معمولاتہ محتاج قالدقلرندن یوک قاشلر تجارتی آلامشدر . فرانسرلرہ انکلتزلرک صانون آلدقلی اشیانک عینی تورکاردن صانون آلمق مجبوریتدہدرلر . فرانسرلر تورکرکہ چوخہ صانارلر . بوندن ماعدا فرانسرلر واسع مقیاسدہ مصدرن قهوه اخراج ایدہرلر . مملکتلرندہ قیات یو کسک اولورسہ تورکاردن مبادلہ صورتلہدہ کل بدلی نقد تسویہ ایدلک اوزرہ بغدادی ایله فابریقارلرہ استعمال ایتدکاری زیتون یاغی و کومور و سنمکی ایله بالومومی مبیاعہ ایدہرلر . بونلر تورکرکہ واسع بر مقیاسدہ نقد ادخالنی تأمین ایدہر . وندیکلیر بوسییلان معمولات و محصولاتک عینی مبیاعہ ایتدکاری کی دالماجیا جوارندہ یک جوق حیوان مبیاعہ ایدہرلر . قصابق حیوان و ندیکہ تورکیہدن ادخال قیلنیر . مجوہرات قیمتی بر متاع تجارت اولوب بویوک موغول دولتی ایله هم حدود اولان عجمستاندن ارمینلر واسطہ سیلہ جلب و بحر سفید اسکالرینہ نقل ایدیلرک کوزہ لاری اورویایہ و مقدما

حرب ایدیوردق . ذاتاً اوعصرده بین الدول جاری اولان قواعد عمومیہ حقوقیہ کورہ حال صلح عارضی و حال حرب اصلی ایدی . معاہدہلر متارکہ صورتدہ بایلیر ، شو قدر سنہ دوستلق اولاجق دینیہ فرمان ویریلر ایدی .

مذکتدن استحصال ایدیلن اشیا و محصولاتہ اوروبایلر او قدر محتاج ایدیلر کہ فوق العادہ متعصب اولدقلری حالہ ینہ " تور-کلرک " مالی صاتون آلمقدن اجتناب ایدہ مزاردی . پایا آلساندر تورکرک علیہنہ اتفاق مقدسی وجودہ کتیرر ، اون دردنجی لونی لایوس و رامبونک دیدیکی قفساندہسکی صلیبون فکر و هواسنی بسرکیدردی . [جلد ۶، صفحہ ۸۳۵ لایوس و رامبونارخ عمومیسی] تورکرک زوال بولماز برخصومت دینیہ بسلہ دکلری ینہ کندی مؤخرلرینک اعترافی ایلہ نابت اولان غربیلر زری بو مستثنا موقعمزدن دوشورمک ایچون هر درلو وسیلہلرہ مراجعت ایتدیلر . اولنرک ایجاد ایتدیکلری وسیلہلری بزم محیط اجتماعیمزدہ حس قبول ایلہدی . داخلہ اختلال ، مدیران سلطنتدہ کی جہالت ، غربیلرک پروردہ ایلہدیکي خصومت دینیہ و فکر تجارتدہ معناسنی ادرک ایدہ مدیکمز رقابت زری دمیر چنیرلر آراسندہ صیقشیدردی کتیدی .

اقتصاد خبرلری

داخل

آیدین ولانندہ کی محصولک فیثاتلری

مجلس اداره جہ اودہ مش محصولندن بغدادک شلیکنہ ۱۶ ، آریہ ۷ ، چاودارہ ۱۱ ، مصرہ ۱۳ ، بورچا ۷ ، آق دارای ۱۱ ، بقی ، بیاض قوم دارای ۸ ، صاری قوم دارای ۶ ، فاصلیہ ۱۰ ، باقلا ۸ ، نوحودہ ۱۸ ، بکروولجہ ۱۴ ، سوسامہ ۱۸ ، کندیرہ ۱۶ ، غروش فیأت ویریلہرک بونک اوزردن عشر آلتامسی مناسب کورولشدر .

قدسدہ ذخائر شرعی

قدسدہ یکی محصوللری صاتین آلاق اہالی بہ اہون فیثاتلرہ ساعت مقصدیلہ یکی بر شرکت شکل ایتشدرد .

قدس اشراقندن مرکب اولان بو شرکت قدس وجواری اہالیسنک بر سنہ لک غداسنی تأمین ایدہ جکدر .

زراعت دامیترلق حیوانات

اصلاح و تکثیر حیوانات ایچون اقتضای اولون تدابیر جلہ سنندن اولارق زراعت عملانہ ویا دامیترلقہ مخصوص حیواناتہ تکالیف حربیہ جہ وضع ید اولتناماسی تقرر ایتشدرد .

کوچوک مدرسک تظہیری

بایندیرک جبری قریہ سی تارلاری آراسندن مرور ایدہن کوچوک مدرس نہری میراسنک تظہیری خصوصندہ اہالی طرفندن واقع اولان تعہدک اجرانستہ مساعدہ بیورلانی ملحدن تکرار طلب ایدلشدرد .

خارمانلر

آیدیندہ خارمانلرک دورتدہ اوچی قالدیرلش ویا زلق زرعیاک آرقہ سی آلتشدرد .

قصیر ودیی حیوانات ایلہ اوچ یاشنی متجاوز طوسونلرک شیمیدن خارمانہ قوشلوراق آلتشیرلانی تعیم ایدلشدرد .

بویوک الماسلرہ اعتبار ایدلکندن عادی و فقط ایری اولانلری استانبولہ سوق اولتور . معافیہ خرسیتانلر کوزہل صو ویرلش الماسلری سومک ذوقی تورکرک واکرتمش اولدقلرندن آرتق تورکرک رنکلی طاشلرہ اہمیت ویرمہرک کوزل الماسلری صاتون آلمغہ باشلادقلری جہتلہ مجوہراتک فیثاتی یوکسلمشدر . باب عالی مملکتہ اوروبادن بازار کلدیکنی کورہرک اجنیلرہ تبعہ سنک تجارتنی تسہیل ایلہمکی دوشونمشدر . بونک ایچون زردندہ سفیری اولان دولتلرک حکمدارلری ایلہ عقد ایلہدیکي معاہداتک تطبیقہ نظارت ایتک مساعدہ سنی سفرایہ بخش ایلہدی . سفرا معیتلرندہ آسینک لیمانلرندہ ، مصردہ ، ازمر ، طرابلس ، صیدا ، اسکندریہ اولدیفی کبی داخلی نہرلرندہ قونسولوس بولوندوردیلر .

ادخالات کومروکی یک آز اولوب یوزدہ اوچی تجاوز ایتیز . کومروک رسمی بردفعہ ویریلہرک اولورسہ هر درلو اشیا ایمپرا . طورلرک هر یرتہ سوق ایدیلر . وثیقہ ابرازی لازم کلن بعض محللرہ تأیہ ایدیلن بعض رسومدن غیری برشی اودہ غمز . باب عالی نک بوکنی تدابیر ایلہ اوروبادن ادخال ایدیلہرک تورکرکله خرسیتان تبعہ سنک الہ کچن نقد ادخالاتہ وسعت ویرمک ایستہدیکي آکلا . شیلور . فی الحقیقہ بغدادی ، زیتون یاغی ، اوزاق عسکریہ صورتیلہ مباحہ ایدلہدیکي زمانلر ، تورک ایلک ساحل ولاتلرینہ هولاندانک زینسالی [اسدی] ، ونیکک سہ کتی [فلورین دوقا آلتونی] وسائر مملکتلرک پارلری واسع مقیاسدہ ادخال ایدلش اولور . بوندن طولاییدر کہ استانبول خزینہ سنی تبعہ دن آلاق ویرکی ایلہ هر زمان طولدورومق قابلدرد . معافیہ صوک زمانک سقوطلری [یعنی قارلقچہ ویا ساروفچہ معاہدہلرینہ سیدت ویرن فلاکتلر] ایلہ خرسیتان تبعہ سنہ ماشات ایتک مجبورتی اولماسہ باب عالی خزینہ سنی طولدورومق ایچون آلدہ اولان دیگر واسطی دہ ا تعامل ایدہ بیلردی .

مارسیفلنک مشاہدہ بہ مستند بومطالعہ سنی تأیید ایدہرک وثائق رسمیه و مایہ مزدہ موجوددر . کورولور کہ بوعصرہ کلنجہ بہ قدر تورکرک تجارت وسعتک ترقیبی ایچون هر درلو سہولتی ازدن حکیمہ مشلردرد . زراعت ویردیکمز اہمیتہ کلنجہ بو خصوصدہ تشکیلات اساسیہ و ملیہ مزہ تعلق ایدہن بوتون قانونلرک اراضی واراضدن آلتان محصولاتہ تعلق ایتسہ سہلہ نایتدرد .

تورکرک فاضل احمد پاشانک نووانلہ دیدیکی کبی سیاسیات ایلہ تجارتی بربریلہ قاربشدر مامشدر . اجنیلر مملکتک محصولاتنی مباحہ ایتدیکلری ضرہ لردہ سر حددہ اوردولر بربریلہ چارپیشیر طورور ایدی . مثلاً اون برنجی عصر ہجریدہ بز مشتریلر مزدن چوغی ایلہ غوغالی ایدک : ونیک ایلہ کریددہ اوزون بر حربہ کیریشمش ایدک ؛ آلمانیا ایمپراطورلنی ایلہ ترانسیلوانیادہ ، ماجارستاندہ